

У тренутку када са светских берзи стижу вести које више говоре о катаклизми него о финансијској кризи, из Владе Србије долазе ведре најаве о новом циклусу снижавања царина. Повод за ову иницијативу је у вези са идејом о једностраној примени Прелазног трговинског споразума са ЕУ.

Сама помисао о снижавању царина у овако критичном тренутку указује на потпуну изолованост власти од домаће економске реалности, као и на апсолутно неразумевање дубине светске економске кризе. Владина иницијатива није шала, није реч о театру апсурда и не догађа се на двору краља Ибија.

Идеја се, ипак, многим допада. Захвални грађани нестрпљиво чекају да царина на аутомобиле буде снижена, па да скокну до банке по кредит и обаве куповину. Део стручне јавности који подржава сваку владину меру, која иде у правцу либерализације, сматра да је то добро за здравље привреде и да неће превише утицати на раст увоза.

Народна банка Србије (НБС) поздравља најављене мере, тако да и са те стране влада добија подршку. Снижење царина ће помоћи да се успори раст цена које НБС ионако већ годинама вештачки обара одржавањем суманутог курса динара.

Кључни проблем са којим ће Србија морати да живи наредних година у вези је са успоравањем раста светске економије и вероватном рецесијом. У таквом окружењу, протекционистичке тенденције ће глобално снажити и свако ће гледати да заштити домаће тржиште и подстакне извоз. Србија ради сасвим супротно. Преко прецењеног курса годинама се снажно стимулише увоз и помажу туђе економије. Ново снижавања царина била би несхватљива мера у истом, погрешном смеру. Повећање увоза не мора бити спектакуларно, али је сваки, па и најмањи додатни раст веома опасан.

Србија је презадужена, али то не види, или не жели да види. Један од кључних индикатора задужености једне земље у вези је са односом између њеног бруто домаћег производа (БДП) и висине спољног дуга. Када висина спољног дуга пређе 80 процената БДП-а, сматра се да је држава презадужена. Србија у својим статистичким прегледима исказује спољни дуг на нивоу од око 65 процената БДП-а, па је стога све уреду. Није.

Проблем презадужености је прикривен методологијом обрачуна БДП-а која почива на текућим ценама. Величина БДП-а је услед тога (у случају Србије) мањим делом производ реалног раста домаће економије, а много већим делом резултат је кумулирања вишегодишње високе инфлације. Овако инфлаторно увећани БДП затим се исказује у доларима. У том процесу долази до још једног вештачког увећавања, јер се ради конверзија по курсу који је тешко потценио долар. Овде није реч о проблему слабог долара, већ о прецењености динара. БДП је на овај начин вештачки увећан за више десетина процената.

С друге стране, код висине девизног дуга са којим се БДП упоређује, нема методолошког проблема, будући да се ради о девизној величини по себи. Однос евра и долара може мењати укупну висину дуга када се он исказује збирно и у само једној валути, али тај однос не утиче на базни закључак о презадужености Србије. Било би довољно да се

раст инфлације успори, или да курс динара уђе у реалнију зону, па да проблем презадужености постане и рачунски сасвим јасан.

И сви остали показатељи код којих се реалне девизне величине упоређују са нереалним девизним БДП-ом показују исту деформацију. Дефицит текућег биланса Србије је у првих шест месеци прешао 20 процената БДП-а. Овај дефицит је уједно и најбољи показатељ колико Србија годишње више троши него што ствара. Тај показатељ је астрономски висок чак и на нивоу прецењеног БДП-а. У реалнијем обрачуну, дефицит текућег биланса Србије у односу на БДП далеко је већи и од исказаних 20 процената.

Да би се галантно српско трошење наставило, прилив девиза би се морао појачати. У том светлу, питање актуелне светске финансијске кризе постаје изузетно важно. Ако своју економску будућност Србија данас повезује искључиво за прилив страног капитала, а тако изгледа, ситуација је да не може бити гора. Капитала је на светском тржишту све мање, и светски финансијски систем у овом тренутку има озбиљне проблеме са ликвидношћу.

Овакав амбијент не охрабрује инвестирање. Прилив новог капитала, кредитног или инвестиционог, свеједно, биће изузетно успорен. Ако Србија краткорочно потражи спас у одлуци да прода и преостале државне монополе (Телеком, ЕПС, Аеродром, нпр.), цена која би се могла добити биће много нижа од оне која би се добила да ове кризе нема. Истовремено, и ново задуживање ће бити све теже и све скупље.

Коначно, НБС мора добро размислити и о оне три или вероватније четири милијарде долара спекулативног новца који се налази у Србији. Ради се о капиталу које је тренутно депонован у НБС, уложен у њене вредносне папире и који убира огромну камату. Тај капитал је имобилисан, не врши никакву корисну економску функцију, али зато исцрпљује НБС и тера је у губитак. Међутим, ако би се овај капитал сада покренуо под притиском актуелне кризе и почео убрзано да напушта Србију, дошло би до огромног притиска на динар. То би могао бити увод у кризу великих размера. У том процесу, постало би јасно колико су високе девизне резерве НБС само химера.

Светској економији, српској посебно, предстоји опасан, тежак и неизvestан пут. На тај пут није паметно кренути новим, јефтинијим аутомобилом – може бити удобно, али се неће далеко стићи.

Финансијски консултант

Политика  
[објављено: 23/09/2008]